

БОШЛАНГИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИДА ЭКОЛОГИЯГА ОИД ТУШУНЧАЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА КРЕАТИВ ЁНДАШУВНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Davlayeva Malika Abraxmatovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6795448>

Аннотация. Мақолада бошлангич синф ўқувчиларида экологияга оид тушунчаларни шакллантиришида креатив ёндашувни такомиллаштириш, яъни атроф-муҳитга масъуллик муносабатини шакллантиришни таъминлайдиган экологик билимлар, қадриятлар, кўникма ва малакалар, қараш ва эътиқодлар, қисқаси, ўқувчиларнинг табиий ва ижтимоий муҳитдаги хилма-хил фаолиятини тартибга солиб турувчи экологик тушунча ва одоб-ахлоқни таркиб топтириш асосий вазифа қилиб белгиланган. Бошлангич синф ўқувчиларида экологияга оид тушунчаларни шакллантиришида креативлик жараёни хулқ - атвор қоидалари, мезонлари, шунингдек, миллий истиқлол зоясининг ўқувчилар онгида акс этиши ёритилган.

Калит сўзлар: экология, таълим-тарбия, креативлик, ахлоқий тарбия, ўқитиш жараёни, креатив ёндашув, экологик саводхонлик.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТВОРЧЕСКОГО ПОДХОДА К ФОРМИРОВАНИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация. Статья направлена на совершенствование творческого подхода к формированию экологических концепций у учащихся начальной школы, то есть экологических знаний, ценностей, навыков и отношений, установок и убеждений, обеспечивающих ответственное отношение к окружающей среде, короче говоря, экологического сознания, которое регулирует поведение учащихся. разнообразная деятельность в природной и социальной среде. Основной задачей определено формирование нравственного содержания. Процесс творчества в формировании экологических представлений у младших школьников отражает правила поведения, критерии, а также отражение идеи национальной независимости в сознании учащихся.

Ключевые слова: экология, образование, творчество, нравственное воспитание, учебный процесс, творческий подход, экологическая грамотность.

IMPROVING THE CREATIVE APPROACH TO THE FORMATION OF ECOLOGICAL CONCEPTS IN ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

Abstract. The article aims to improve the creative approach in the formation of environmental concepts in primary school students, ie environmental knowledge, values, skills and attitudes, attitudes and beliefs that provide a responsible attitude to the environment, in short, environmental awareness that regulates students' diverse activities in the natural and social environment. the formation of moral content is defined as the main task. The process of creativity in the formation of ecological concepts in primary school students reflects the rules of behavior, criteria, as well as the reflection of the idea of national independence in the minds of students.

Key words: ecology, education, creativity, moral education, teaching process, creative approach, environmental literacy.

КИРИШ

Бошланғич синф ўқувчиларида экологияга оид тушунчаларни шакллантиришда креативлик жараёни хулқ-атвор қоидалари, мезонлари, шунингдек, миллий истиқлол ғоясининг ўқувчилар онгида акс этишидир. Креативлик, ахлоқий фаолият кўникмалари ҳамда ахлоқий маданият таълим-тарбия жараёнида йўлга қўйилаётган ахлоқий, ижтимоий - ғоявий, иқтисодий, ҳуқуқий, эстетик ва экологик мавзулардаги суҳбат, баҳс-мунозара, дебатлар халқ хўжалигининг турли соҳаларида фидокорона меҳнат қилаётган, илм-фан, маданият, ишлаб чиқариш ҳамда спорт соҳаларида юксак даражадаги муваффақиятларни кўлга киритиш билан Ўзбекистон Республикаси номини жаҳонга машҳур қилаётган, унинг обрў-эътиборининг ошишига ўзининг муносиб ҳиссасини қўшаётган шахслар ҳаёти ва фаолияти тўғрисидаги маълумотлардан самарали фойдаланиш, ватанпарварлик намуналарини кўрсатган, халқ қаҳрамонлари намунасида шакллантирилади.

Дарҳақиқат, бошланғич синф ўқувчиларига табиатшуносликни креатив ёндашув асосида ўқитишдан мақсад-ўқитиш жараёнида экологик тарбияга оид тушунчаларни шакллантиришдан иборат. Бу мақсадга эришиш мураккаб ва кўп қиррали жараён бўлиб, табиатга истеъмолчилик муносабатларидан воз кечиш, ўсиб келаётган ёш авлодда атроф-оламдаги табиий ва сунъий яратилган муҳитга масъулликни таркиб топтириш орқали ҳал қилинади.

ТАДҚИҚОТ МЕТОДИ ВА МЕТОДОЛОГИЯСИ

Бошланғич синф ўқувчиларига ўқув фанларини ўқитиш жараёнида экологик тарбияга оид тушунчаларни шакллантириш, табиат билан жамият (инсон) уйғунлигини табиий-тарихий, тадрижий, ижтимоий муаммо сифатида талқин қилувчи диалектик билиш ҳисобланади. Инсон ўсимлик ва ҳайвонларнинг хилма-хил турларини, завод ва фабрикаларни бошқа жойларга кўчирибгина қолмасдан, балки у ўзи яшаб турган жойнинг иқлимни, қолаверса, экологиясини тубдан ўзгартириб юборади. Аммо жамият тараққиётининг ҳозирги босқичида экологик муаммолар тузумга боғлиқ бўлмаган долзарб ижтимоий муаммо сифатида талқин қилинади. Шу боис бошланғич синфларда табиатшуносликни ўқитиш жараёнида экологик тарбияга оид тушунчаларни шакллантириш ўқувчиларда атроф-муҳитга масъуллик муносабатини тарбиялашда умуминсоний ва ахлоқий-экологик кадриятларни қарор топтиришда ахлоқ-одоб, эҳтиёткорлик, тежамкорлик, тозалик-соғлиқ, деҳқончилик ва чорвачилик ишларини юритишга оид экологик тарбия мазмунидаги фикрларига таяниш муҳим аҳамият касб этади. Масалан, кимда ким бир кўчат ўтқазса, ё бўлмаса экин экса-ю, улар ҳосилидан одамлар, қушлар, ҳайвонлар баҳра олса, бу ҳам ўша одам учун садақа ҳисобланади, деб ёзадилар Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Исмоил ал-Бухорий. Ушбу ўғит ўқувчиларнинг мактабда экилган ҳар бир кўчатни синдирмасдан уни парвариш қилишга ёрдам беришларини таъкидлайди.

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАСИ

Бошланғич синф ўқувчиларига табиатшуносликни ўқитишда уларда экологик тарбияга оид тушунчаларни шакллантиришнинг услубий асослари қуйидаги мазмунни камраб олади:

- ўқувчи шахсининг моҳияти табиат, жамият ва техниканинг ўзаро муносабатлари мажмуида намоён бўлади;

- ўқувчи шахсининг табиатга муносабати ахлоқ-одоб ҳақидаги умумбашарий қадрият - Ал-Бухорий, Абу Исо Термизий ҳадисларига таянишга боғлиқ;

- табиат, атроф-муҳитга масъуллик муносабатини таркиб топтириш бошланғич таълимнинг муҳим мақсади бўлиб, у ўқувчи шахсининг ҳар томонлама камол топганлигини кўрсатади;

- табиатга масъуллик муносабати унинг турли хил: ижтимоий, иқтисодий, маънавий, маърифий, мафкуравий, сиёсий, ҳуқуқий жиҳатларини уйғун ривожлантириш асосида таркиб топади.

МУҲОКАМА

Фан-техника тараққиёти жадаллашган ҳозирги даврда табиат билан жамиятнинг ўзаро таъсири ва алоқадорлигини мувофиқлаштириш, уйғунлаштириш жараёнида шундай экологик муаммолар вужудга келдики, улар давримизнинг долзарб ижтимоий, иқтисодий, маънавий, маърифий, мафкуравий, сиёсий, ҳуқуқий муаммоси сифатида талқин қилинади.

Бугунги кун таълим жараёнида бошланғич синф ўқувчиларида экологик тарбияга оид тушунчаларни шакллантиришни кечиктириб бўлмас заруриятга айлантирилди. Тобора чуқурлашиб бораётган экологик инқироз мамлакатимиз тараққиётига салбий таъсир кўрсатмоқда. Масалан, деҳқончилик ва чорвачилик ишларини йўлга қўйиш ноқулай табиий омиллар ҳисобига қийинлашмоқда, атроф-муҳит ва ичимлик суви сифатининг бузилиши туфайли аҳолининг яшаш шароити қийинлашиб, турли хил касалликларга чалиниши кўпайиб бормоқда.

Бошланғич синф табиатшунослик дарсларида экологик тарбияга оид тушунчаларни шакллантиришни мақсад қилиб қўйганмиз. Бу мақсадни амалга ошириш учун қуйидагилар зарур:

табиатшуносликни ўқитишда экологик тарбияга оид тушунчаларининг тегишли материаллари ҳажми ва мазмунини аниқлаш;

- фанлараро экологик тушунчаларни шакллантириш тизимини ишлаб чиқиш;

- бошланғич синф ўқувчиларида фанлараро экологик тарбияга оид тушунчаларни шакллантириш йўллари, шакллари, услуб ва воситаларини излаб топшиш.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, атроф-муҳитни турли экологик муаммолардан муҳофаза қилиш бугунги куннинг долзарб муаммоларидан бири ҳисобланади. Бу муаммолар ечимини топишда экологик саводхонликни таъминлаш учун экологик тарбияга оид тушунчалар билан ўқувчиларга экологик таълим бериш ҳамда уларни креативлик асосида экологик тарбиялаш муҳим аҳамият касб этади.

Адабиётлар:

1. Валиева З. Ўқувчи шахсини ахлоқий шакллантиришда экологик тарбия // Узлуксиз таълим ва тарбия муаммолари. - Низомий номидаги ТДПИ, 1993. - Б.27-31.
2. Газибеков О.Б. Бўлажак ўқитувчиларнинг экологик-педагогик тайёргарлиги компонентлари: Педагогик тадқиқот // Касб-хунар таълими. - 2008. -2 - сон. -Б. 30-31.
3. Герцена А.И. Методика обучения экология в XXI веке // Материалы научно-практическая конференция. - СПб .: Из-во РГПУ им. 2002. -89 с.

4. Исақулова Н.Ж. Ўқувчиларга экологик тарбия бериш назарияси ва амалиёти. Монография. -Т.: Фан, 2011. -140 б.
5. Мамашокиров С., Усмонов Э. Барқарор тараққиётнинг экологик хавфсизлик масалалари. -Тошкент: Фан, 2009. -247 б.
6. Норбўтаев Х.Б. Биологияни фанлараро ўқитишда ўқувчилар экологик тафаккурини шакллантириш методикаси // Мактаб ва ҳаёт.- 2020. 4-сон. - Б. 35-37.